

nos za našu kulturnu istoriju a napose u ovom slučaju za naučno ispitivanje postanka i razvoja naših narodnih nošnja.

Poduzeta akcija Etnografskoga muzeja u Zagrebu naišla je na vanredno veliku susretljivost kod svih naših duhovnih vlasti, koje su svim svojim područnim nadležstvima najtoplije preporučile. Toga radi neka im bude i ovim putem naročita hvala izrečena za njihovo zauzimanje i za ovo nastojanje pomenutoga muzeja.

Istodobno upravljamo apel i na sve druge, kojima je do napretka našega naroda i njegove kulture, da i oni podupru ovu akciju oko pribiranja slikovnog materijala o našim narodnim nošnjama bilo direktnim skupljanjem slika, kipova, reljefa, bakroreza i fotografija, kako starinskih tako i modernih, bilo samo priopćenjem upravi muzeja o njihovu nalazištu.

Vladimir Tkalić.

MARTINSKA VES*

Ovo se veliko selo smjestilo s jedne i druge strane Save, pa se dijeli u desnu i lijevu Martinsku ves prema svom smještaju uz obje obale rijeke.

Selo se razvija, stare su kuće već porušene ili znatno pregrađene. Još su samo dvije starije kuće ostale, a i te zacijelo nijesu sačuvane u onom obliku, kako su ih prvi graditelji njihovi postavili. Kuće su redovno na kat. Vrlo malo ima prizemnih kuća.

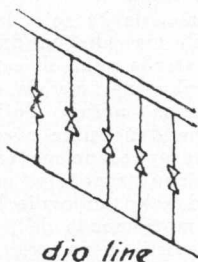
Najstarija je kuća Ivana i Imbre Brlića iz godine 1757. ako smo dobro pročitali napis urezan u glavnu gredu stroja u »iži«. Na donjoj plohi te grede nalaze se urezani ukrasi ovog oblika:

Ukras na glavnoj gredi (slamenji) u kući braće Brlić, Martinska Ves desna kb. 18.

Današnji stanovnici ne znaju više značnije tih znakova.

Raspoređaj prostorija vidi se iz obih skica. Značajne su stube, zovu ih »s(h)odići«; načinjene iz trobrido otesanih cjepanica, koje su pričvršćene na dvije kose grede.

dio line

Ukras na »lini« shodića u kući braće Brlić Martinska Ves desna kb. 18.

Uza »sodiće« je ograda, zvana »lina«. Na toj je ogradi ovakav ukras

Na drugoj staroj kući osobito je zanimljiv zabat.

Ponutrica »iže« sasvim je jednostavna. U jednom uglu namještene su uz obadvije stijenjene dvije klupe, pred njima je stol starog oblika.

Nad stolom visi svjetiljka. U drugom kutu je postelja. Po stijenama i po gredi su kuke i klinovi a o njih ovješene sprave i odjeća.

U mnogim je kućama u iži uz prozorčić i tkalački stan.

Pod je u iži od nabijene zemlje. Na samom podu bila je negda sagrađena peć i to uz onaj zid iže koji je uza samu kuinju. Ta se peć ložila izvana, iz kuinje. Danas su sve te peći uklonjene. Umjesto njih postavljene su limene peći za kuhanje, a njihove cijevi, kojima se izvodi dim iz te peći, pa su te cijevi, što su slobodno postavljene na samoj peći i prolaze kroza strop u potkrovlje, na tavan, u neobičnom kontrastu s ostalim starinskim namještajem. Danas »kuinja« služi tek kao spremište za alat i druge sitnarije. I u gajniku će se naći koja polica, a ponegdje i škrinja.

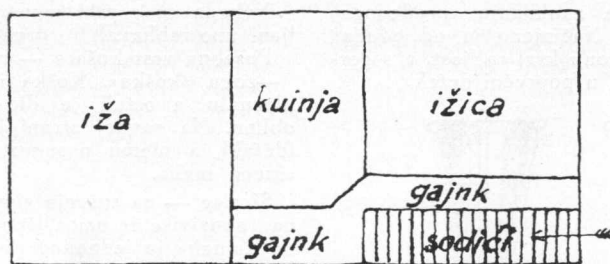
U ižici je namještaj sličan kao u iži, samo je sve nekako stisnuto. Manje ima unutra prostora.

U šutama se sprema prirod i razne sprave, a u podšuti razni alati i kola.

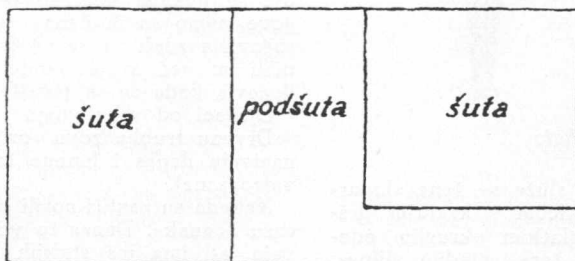
Kuće su pokrivene u novije doba crijepom. Negda su ih pokrivali upravo »daskama«.

Dvorišta oko kuća nijesu svagda prostrana. Gdje je manje prostora ugrađivane su u šutu i podšutu i staje i svinjci. Inače

* Prethodni izvještaj o etnografskoj ekskurziji u kolovozu 1931. U toj su ekskurziji sudjelovali prof. V. Tkalić, upravnik Etnografskog muzeja u Zagrebu, i muzikolog dr. Božidar Širola. Učinjene su mnoge fotografske i fonografske snimke. Svake hvale dostojno bilo je zanimanje i pripomoć ekskurziji sa strane preč. gosp. K. Gruičića, župnika i dekana u Martinskoj vesi.

Prvi kat

Prizemlje

Shematski tlocrti kata i prizemlja u kući braće Brlić, Martinska Ves desna kb. 18.

su staje, svinjci i krušne peći smještene na dvorištu, odijeljeno od kuće za stanovanje.

Nazivi nekih sprava

Tkalački stan zovu »razboj«.

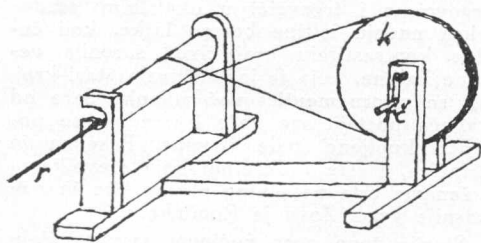
Za predenje služe se preslicama, što ih momci znadu lijepo izrezuckati.

Za namatanje ispredene niti služe se s više sprava. To su:

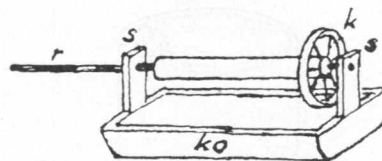
Veliki sukač, kome se pojedini dijelovi zovu kotač (k), ručka (rč) i raženj (r). Ruč-

ražnja, na koji se utakne cev, a na ovu se namata nit.

Mali sukač ima samo jednu osovinu (raženj), na koju čvrsto vezano »kole« (k). Kole se okreće rukom. Osovinu drže dva »stupa« (s, s) učvršćena, u izdubenu drvenu »kopanjicu« (ko).

Veliki sukač

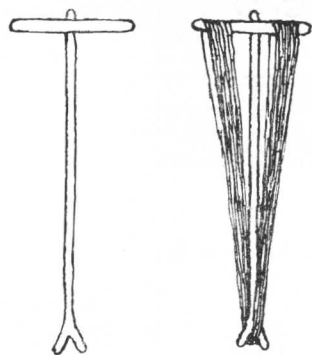
Mali sukač

Veliki i mali vitel služi za sukanje »ježe« (isp. str. 132.).

Vitel služi i zato, da se od povjesma smota »klupke«. Na »koletku«, koji ima oblik križa, učvršćen je drveni stupić, u koji je zabiti klin. Oko toga klina lako se vrti oveći križ od dviju »vitlenica«. Na krajevima toga križa utaknute su četiri »ručice« (četiri zašiljena štapića). Oko ručica ovjesi se »predeno« i namata u klupko. Pri tom namatanju predeno se samo odvija i okreće pri tom pokretni križ od vitlenice.

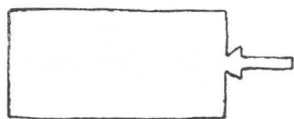
kom se okreće kotač, u kojemu je na obodu usječena dosta duboka brazda. Kroz tu brazdu provedena uzica obavija i raženj, pa kao remenica dovodi do okretanja toga

Mahalo služi za zapinjanje »predenoga« da se ne zamrsi. Načinjeno je od oduljeg štapa, kojemu je donji kraj rašljast, a s gornjeg kraja utaknut u poprečni držak.

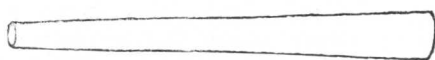

Mahalo

Za glačanje odijela služe se žene »loparkom« (drvenom lopaticom s kratkim drškom) i »cepecom« (glatkim okruglim odebelim štapom). Time žene »gladiju aljine«.

Loparka

Cepec

Vaganec

Vaganec je drvena šuplja posuda za mješenje. Načinjen je od odebelog panja, koji se izdube naskroz, dok ostane od njega samo vanjski tanki plašt. Dno se vagancu dometne drveno ili se pribije limeno. Drveni držak vaganca istesan je iz samog panja iz kojega je i vaganec.

Nekada su seoski majstori, a i sami seljani upotrebljavali i »drveni cirklin«.

Posebnu vrst košare — malo nalik na koš — zovu »koška«. Koška ima jednu stranu plosnatu, a ostali je dio njezinog plašta oblina. Na ravnoj strani je »lucen veliki« (držak), a njemu nasuprot na obloj strani »lucen mali«.

Sirnice — za sušenje sira — pletu se danas ponajviše iz uzice (špage).

»Rujnak« je jednakog oblika kao i sepet. U njemu se runji kukuruz.

»Rog« od zavijene vrbove kore prave djeca u proljeće, a prave ga i svinjari. No ovi su nekada upotrebljavali i drvene rogove, samo su ih danas »već zahitili«. Tim rogovima znali su se zgodno oglasiti, a naučili su već svoje svinje, da ih tulenjem dozovu, kada se sa pasišta raštrkaju.

Dječaci od vrbe vijaju i »šaltvu«.

Drvenu trublju zovu »orla«. Istim imenom nazivaju danas i limene trublje (vojničke i vatrogasne).

Nekada su pastiri nosili sa sobom i drvenu čašu »čanak«. Danas to više ne upotrebljavaju, ali ima još starijih ljudi, koji znadu čanak načiniti.

Pređu od lana izrađuju sami. I lan i konoplju još uvijek dosta uzgajaju. Bili smo u Martinskoj vesi baš u vrijeme, kada je valjalo močiti konoplju. Stabljike se konoplje u čitavim strukovima čvrsto sapnu među duge motke, pa se čitava naslađa ta ubaci u Savu (isp. str. 132. i 133.).

Ribari se ljute na ljude, što moče konoplju, jer za cijelo vrijeme močenja konoplje, oni slabo love ribu. Kažu, da riba bježi od mjesta, gdje se lan moči, a somovi da se zakapaju duboko u pijesak.

Narodna se nošnja — naročito ženska — u Martinskoj vesi lijepo sačuvala. Muškarci su je gotovo sasvim zbacili. A i u ženskoj se nošnji već počima zapazati nazadovanje. U jednu ruku počele su i seljanke šivati odijela iz kupljenog latka, a vašarski im trgovci, a i trgovčiči u okolišnim gradovima nudaju jeftine bojene latke, koji čudno kontrastiraju kraj živog šarenila vezene haljine, koja je još sačuvala stari kroy, ali se u ornamentici već mijenja. Šare od cvijeća postaju sve veće i izrađuju se pomoću kupljene svile i vune. Posebna je crtačica, vješta i okretna, koja djevojkama i ženama crta na platno ukrase, što ih one kasnije vezu. Zovu je Rominka.

Starije žene nose većinom sasvim bijelu »aljinu« bez ikakvih šara. »Snahe« će se tako odjenuti samo u žalosti. Dražesno se ističu šarene haljinice malih djevojčica, koje gizdave majke lijepo udese i tako ih vode u crkvu.

U novije vrijeme pokrivaju snahe glavu kupljenim rupcem preko poculice. Valjalo

ih je posebno nagovoriti, da rupce skinu, kako bi se na slici vidjele poculice.

Jednobojne fotografije daju samo blijeđu sliku živog šarenila, kojim se ova narodna nošnja ističe.

Svadbene običaji. Mladić se ogleđava za djevojkom u crkvi, jer kada mati šalje djevojku u crkvu, ona je lijepo udesi. Ako se momku koja djevojka sviđa, a iz drugoga je sela, on se odmah raspita čija je i odakle je. On će već gledati, da joj se približi i da je nagovori, ne bi li iz razgovora razabrao, »kakvoća je govora«. Ako mu se djevojka svidjela, on će k njoj poslati »snoboke«. U djevojčinoj kući već ih očekuju, pa i lijepo dočekaju. U snoboke ide obično majka momkova, a uz nju još tkođod od rodbine. Roditelji djevojčini ne privoljuju odmah, jer i oni se o momku raspitaju, kakav je on, kakova je njegova rodbina. Kada se već odluče, naredne će nedjelje djevojčini roditelji pristupiti k momkovim roditeljima i ovi već po veselim pogledima razaberu, da su pristali. Namah se dogovore, kada će — u koju večer — doći na »zapatke«. Sada ide i momak sa snobocima. To biva obično mjesec dana prije svadbe. Momak bi donosio mladoj jabuku i u njoj na križ utaknute dukate — to se zvalo »kapara«, a pratioci njegovi, otac ili drugi od rodbine, donose čuturu vina ili bocu rakije. Djevojčini roditelji prirede jela: obično paprikaš i gibanicu. Tek kada se najedu i napiju, pitaju momkovi snoboki djevojčine roditelje, hoće li dati djevojku. Ovi pak sada pitaju djevojku, hoće li ona tog momka; pa kada ona pristane, momak joj daje »kaparu«, a ona njemu »maranicu« (šareno vezeni mali rupčić, vezla ga je sama). To je najveća »milošća za dečka«. Momak se primakne djevojci, sjedne uz nju i oni se povjerljivo razgovaraju, dok se stariji pozdravljaju i vesele. Kod povratka s tih »zapatka« snoboci veselo pjevaju a koji taj će puknuti iz pištolje, da se i u selu zna, kako su snoboci na putu.

Sada su mladi zaručnici. Zaručnica zove namah zaručnikove roditelje: svekar i svekrva, a on njezine: japa i punica.

Već naredne subote zaručnici idu »na zapis« k župniku. Obično je uz njih i netko od rodbine, stariji, i s jedne i s druge strane. Već drugi dan, u nedjelju, župnik ih u crkvi prvi put »oglasi«. Tako narednih nedjelja još i drugi i treći puta.

Svatovi su redovno u ponedjeljak. U subotu prije toga sprema se jelo za svadbu. Rekle su nam žene: »Krave morimo, makarune pečemo, vino vozimo, gibanicu (samo za mladence) pečemo, a i kruh se peče (za svate)«. Spremaju se i u kući mladenca i kod mlade.

Dan prije svadbe — u nedjelju na večer — idu iz kuće momkove u kolima po

»ruho«, nevjestinu opremu i škrinje; (»ruho« je naziv za sve, što se od djevojke vozi u kuću mladenca, posteljina i rublje). U kući mladenke veselo ih dočekivaju, sve u pjevanju i u plesu.

»Kolo igra, a dragana nigda.

Kolo prođe, a moj dragi dođe«.

Sve je mladenkino »ruho« već spremljeno. Na njemu sjedi »dečec« (mali brat mladenkin); »on gore mora sedeti i čuvati«. Dođe sada do njega djever, pa ga pita, koliko on traži za to ruho, što ga mlada ima. »Dečec« ucijeni, kako su ga stariji naputili. Djever se s »dečecom« pogađa, nuđa mu manje. »Dečec popušta, dever primeće i tak se pogode, pa dever splati«. (Novci ostaju »dečecu«). Kada se mali sklone sa škrinje, priskoče snahe i muži, pa nose »ruvo«: snahe će nositi posteljina, a muži stolove, škrinje, ormare, dok se sve ne »znosi« na kola. Kada je već sve sneseno i natovareno na kola, snahe veselo »juču« i pjevaju:

Zbogom curo, ode tvoje ruho,
danas ruho, a sutra ćeš curo.

Cijelim putem, dok voze »ruho« pjeva se i ijuče, dodaju se novi stihovi, što ih objesne snahe u onaj čas smisle. Kada dođu kući, žene uređuju dovezene stvari i spreme postelju za mladence, a cure i snahe plešu i pjevaju. Ako je pogodno vrijeme pleše se u dvorištu, ako je pak hladno, onda u »fizi«.

Vozi Savo, što vozila nisi!

Ljubi janje, što ljubio nisi.

Zapjevat će vrsna pjevačica, ona »vodi«, a druge »poteravaju« za njom.

Mladenka toga dana pripravlja za svatove darove i kitice, a momak se brine za »muzikaše« i poziva svoje svatove, »pozoviče«.

Ovi se skupe kod mladenca na sam dan svadbe u jutro. Kada su svi tamo, reda se svadbena povorka. Najprije će krenuti plešući »poklonič (mali dječak) i »zastavnik«. Zastavnik nosi zastavu nakičenu rupcima (tkanim, svilenim i crvenim rupcem), bušpanom (zimzelenom) i jabukom. Tamburaši svirajući idu za njima. Iza tamburaša krenu »mladenec i posmikala«, iza njih »bariloša«, (ki nosi baril z vinom) i česnik (kao svedok)«. Za ovima se krenu i ostali mladenčevi »pozoviči«. Još je među njima i »dever«, koji putem puca iz pištolje. Ako je kuća mladenkina daleko, svatovi se voze istim redom u kolima.

U kući mladenke dočekivaju svatove njezini »pozoviči«. U kuću ulaze onim redom, kojim su i pošli, i stanu pa počekaju mladenku, koja se još uvijek sprema i dotjeruje, za to vrijeme svatovi pjevaju i plešu.

Mladenka ima na sebi sasvim novu bijelu robu, a na glavi »šlarin«. Negda su nosile parte. Ona je — a tako i ostali svatovi — okićena »narodnim pantlekom«. Po mladu pođu dva tamburaša i oni je dovode u »izu«.

1 *ALLEGRETTO*
Vo - zi, vozi Savo, što vozila ni - si; vo - zi, vozi Savo, što vozila ni - (si)

2 *ALLEGRETTO*
I - de kolo, i - de kolo, makar ne i - gra - la; i - de kolo, i - de kolo, makar ne i - gra - (la)

3 *ALLEGRETTO*
I - graj bje - la, ne žali ci - pe - la; igraj, igraj Bjela, ne žali cipela; ne žali ci - pe -

4 *MODERATO*
Iz - le - zla je zvezdi - ca iz one go - re vi - so - ke.

[PRIPJEV]
Dal - ki pu - ti, ta - mna noć; vužgi, nam Mari - ja nebašku luč!

5 *MODERATO*
Lepi Du - ro kres nala - že na Durđersko na večer - roj, na Durđersko na večer - roj.

6 *ANDANTINO*
Daj - te, daj - te, stari mamek! Ti - joj le - to, dobre nam Bog dej!

7 *ALLEGRETTO*
Mi smo išle k Petreku. Jutro rano na Petrovo; oj Petrovo, la - do moj!

Mladenac pođe od stola preda nju, i dovede je pod glavnu gredu, pod sleme. Držeći se za ruke, oni se okrenu tri put. Svaki put zaigraju im tamburaši drmeš. »Oni si veru davaju«, kažu ljudi. Sada svatovska povorka obilazi tri put oko stola, kod toga mladenac vodi mladenku.

Mladenkina »posmikala« donese na tanjuru »kitice« (od ružmarina povezanog »narodnim pantlekom«) i »narodne pantlike« za tamburaše. Svi se svatovi time zakite. Ali će se posmikala i pogadati s deverom i prodati kitice, a novci su dar njojzi.

Nakičeni svatovi polaze uza svirku tamburaša i pjevanje prema crkvi. Povorka se reda istim redom kao prije, samo što je sada u njoj i mlada s deverom. U crkvi »se pozakone«. Iz crkve izlaze mladoženja i mladenka držeći se samo malim prstima zajedno.

Opet se povorka krene prema kući mladenkinjoj, gdje je spremljen svatovski objed.

Objed se nuda u dvije sobe: u jednoj su »gospoda svatovi« (mladenac sjedi uz mladenku), t. j. svi funkcijonari, a ostali su svatovi u drugoj sobi. Dok objed traje, tamburaši ne sviraju.

Objed se donosi ovim redom: makaruni, juva govedska s rezanci, paprikaš, meso (govedina) s kiselim zeljem, gibanica (tu će ponuditi samo bogatiji gazda).

Iza objeda tamburaši sviraju, snahe i cure tancaju, a kada se tamburaši umore i prestanu, djevojke i mlade žene — željne još i dalje plesa — zapjevat će uz svoj ples

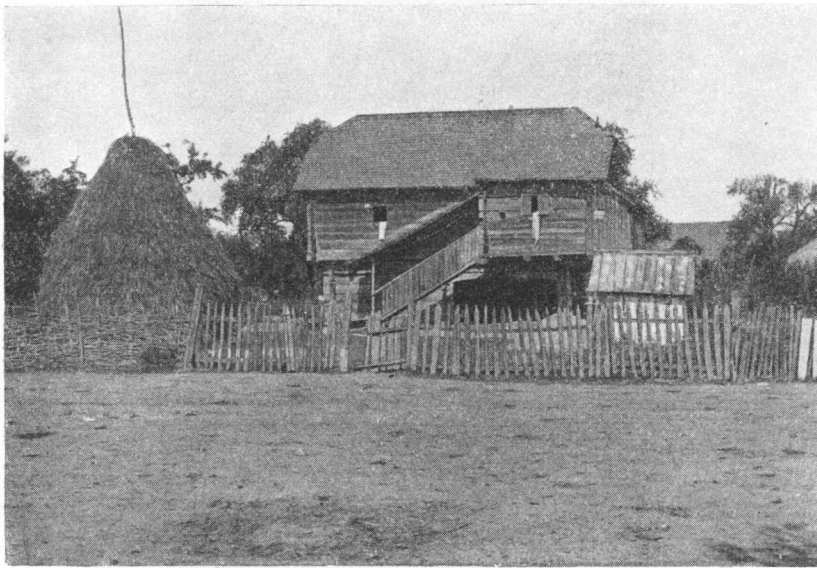
Ide kolo,
ide kolo, makar ne igrala
Sam' da budem,
sam' da budem, od druga pevala.

ili:

Što u kolu kolovoda?
Izvan kola stoji lane,
ali milo gleda na me.

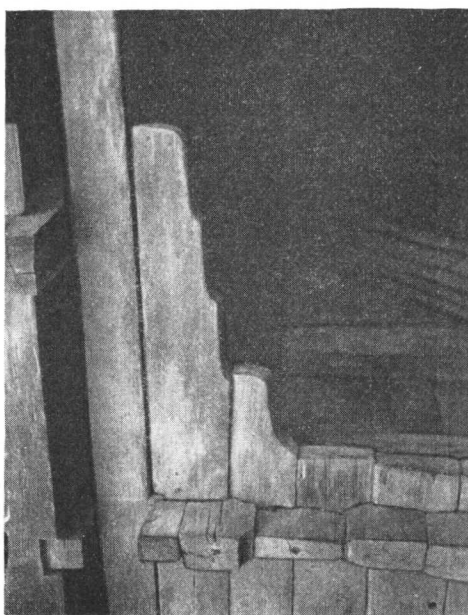
Pogled na Martinsku Ves sa tornja župne crkve. U sredini slike ulica, koja vodi prema obali Save. U pozadini obalni nasip onkraj Save, a za njim Martinska Ves lijeva.

Kuća Posilović u Martinskoj Vesi desnoj — pogled na pročelje s ulične strane. Pred kućom s lijeva stog sijena, s desna krušna peć.

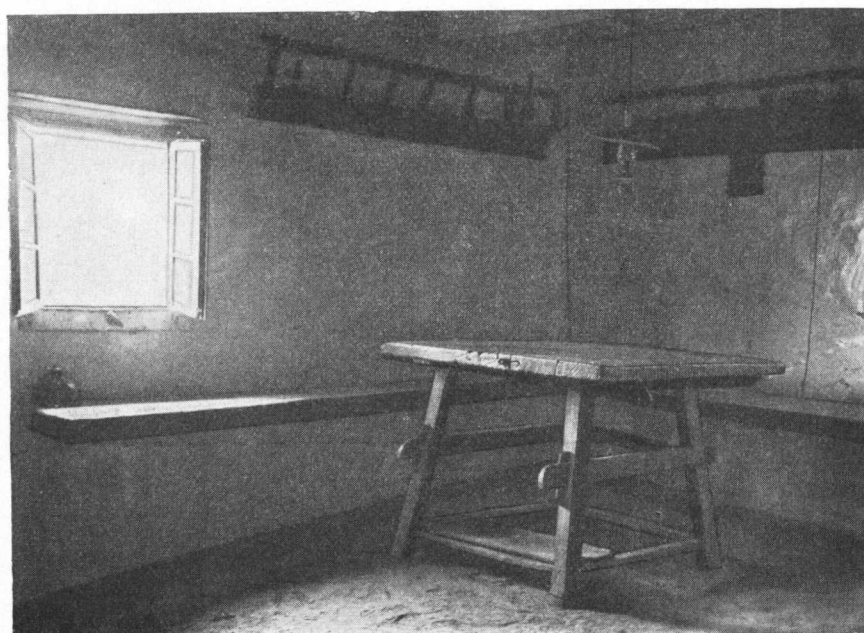
Ukras na glavnoj gredi (slemenu) u kući braće Brlić, Martinska ves desna kb. 18.

Kuća Posilović u Martinskoj Vesi desnoj — detalj konstrukcije za podupiranje gornjeg poda.

Kuća Šterc u Martinskoj Vesi desnoj — pred kućom djeca u običnoj dnevnoj nošnji — na krovu nad »shodićem« grmečak »zaušnice«, koja ima da čuva kuću od groma

Ponutrica »iže« u kući Posilović u Martinskoj Vesi desnoj.

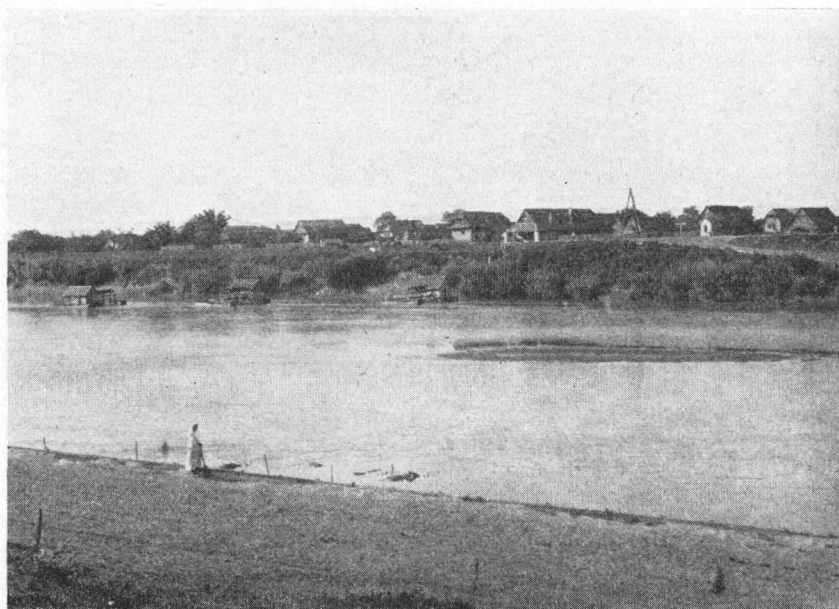

Mara Dinčerova namata s vitla klupko.

Močenje konoplja u Savi — žena stupanjem tlači konoplju, a muškarac (svučen da može ući u rijeku) veže konopom konoplju. U pozadini skela za prevoz u Martinsku Ves lijevu.

Zavežljaji konoplje umočeni u rijeku Sprijeda na obali su štapovi, o koje su ti zavežljaji vezani. Na Savi su tri mlina »vodenice«. U pozadini na obali Martinske Vesi lijeve rašljasti stup o koji je vezan konop za skelu.

Tri starije žene odjevene u »prostinu« s djevojčicom.

Žene s oplećkom »švabica« (novija moda koja je već potpuno prestala). Obično prekrivaju glavu preko poculice još i kupljenim rupcem; prije prekrivahu »pečom«.

Djevojke s oplećkom »švabica«.

Grupa župnikovih rodaka u narodnoj nošnji. Momci nose starinsku nošnju, koju su seljački momci danas posve već napustili, a djevojke starinski oplećak sa širokim rukavima i »lajbec«. Seljački momci i djevojke nisu se htjeli fotografirati u starinskoj nošnji!

Jagica Hajenić u »mentenu«.

Biraj, biraj, ne študiraj!
 Izvan kola stoji lane,
 ali milo gleda na me.
 Izabrala sebi para;
 Izvan kola stoji lane,
 ali milo gleda na me.
 Da joj nije š njime srama,
 Izvan kola stoji lane,
 ali milo gleda na me.
 Ajde jedna van iz kola!
 Izvan kola stoji lane,
 ali milo gleda na me.
 A ti druga, kud ti vola!
 Izvan kola stoji lane,
 ali milo gleda na me.

ili

Igraj, bjela, ne žali cipela!
 igra, igra, bjela, ne žali cipela!
 (tako se i od ostalih stihova grade strofe)
 Dvoje, troje na ormaru stoje.
 Rožmarine, i ja bi te brala,
 nemam dragog, komu bi te dala.
 Svi pisari, karlovačke sluge,
 ne bi moje opisali tuže.
 I danas sam videla sunašce,
 draga nisam, boli me srdašce.
 Kad ja prođem kraj dikinog dvora,
 staklen pendžer otvarat se mora.

Još prije objeda — kod nekih svatova —
 dosjeti se djever, pa metne na stol prazan
 tanjur, što ga je donio u torbi. Na taj tanjur
 sva rodbina mladenkina, i »pozovići«
 njezini i mladenčevi, pa i susjedi meće svoj
 dar mladenki.

Na rastanku iza objeda izljubi se mladenka
 sa svojim roditeljima i cijelom rodbinom,
 a onda uz veselo juškanje, pjevanje i svirku
 odlaze u momkovu kuću. Kada onamo stignu,
 mladenka odlazi najprije u štalu i tamo u
 jednom kutu u kakovu šuplinu sakrije »sretni
 dinar«, da bude više sreće kod blaga. Onda
 se posjedaju u kući uza pripravljen stol.
 Muzikaši zasviraju do tri put hrvatski
 drmeš, a onda zabava počinje i potraje
 čitavu noć.

Prvi odlaze spavati mladenci. »Drugog
 dana u jutro rano srušiju mladenci kite i
 prepletu tako zvani »kunč«. Po tom se i
 pozna, da je to žena a ne djevojka.

Naredne nedjelje iza svadbe opet se okupe
 svatovi, pa podu s mladencima u kuću
 mladenkinih roditelja. Tu se malo pozabave;
 tu zabavu zovu »prvići«. Toga dana odlaze
 mladenci u crkvu na »opelavanje«. Svećenik
 ih iza mise »opela« (blagoslovi).

Tri kralji idu u božićno vrijeme. To su
 većinom tri veća momka (stari su do 20
 godina), obično su iz susjednih sela. Jedan
 od njih nosi vreću, u koju sabire darove.
 Ova »tri kralja« nose sa sobom »zvezdu«.
 Najvećma pjevaju poznatu popijevku

»O sveta tri Krala, o blažen vaš dan
 kad Kral svetu mladi bil z neba poslan'
 (nastavak vidi u crkvenim pjesmaricama).

Svijećnica. Stari ljudi kažu, da na Svijećnicu
 rano u zoru izlazi medvjed iz pećine, da
 vidi, je li oblačno ili vedro. Ako je vedro,
 on i ostane vani; ako je pak oblačno, bit će
 još veća zima, pa se medvjed opet sakrije u
 svoju pećinu.

Nekada su — u staro vrijeme — u jutro na
 Svijećnicu išle tri do četiri djevojke od kuće
 do kuće čestitati »kao na slavu Majke Božje«.
 Pjevale su posebnu popijevku i sabirale
 darove. Najviše su ih darivali lanom i konopljom.

Izlezla je zvezdica
 iz one gore visoke.
 Dalki puti, tamna noć
 Užgi nam Marija nebesku loč.

To ne bila zvezdica,
 već Marija Svećnica.

Dalki puti....

Marija je djevica
 prava Bogorodica.

Dalki puti....

Ona će se sjetiti
 i kod mene svetiti.

Dalki puti....

O Marija, majčice,
 sveta Bogorodice.

Dalki puti....

Sveta si od malena
 blažena med ženama.

Dalki puti....

Uskrs. Još prije tridesetak godina bio je
 običaj da su djeca u velikom tjednu brala
 grmlje i granje, vezivala ga u snopove, pa su
 to snašali — dječaci na ledima, djevojčice
 na glavi — na jednu hrpu van sela. Na
 veliku subotu pred večer zakopali su četiri
 »vrbova visaka« u razmaku do 2 m. svežnjeve
 grmlja i granja u visok stup. Na sam Uskrs
 u ranu zoru jedan je momak obilazio selom
 i tulio u »rog sviti od vrbovog drveta«. On
 je budio drugove, pa kada su se svi sabrali
 kod pripravljene lomače, upalili su je. »Uzemiću«
 sabralo se i staro i mlado. Jedni su pjevali,
 drugi plesali kolo, treći su skakali i šalili
 se mnogo. Na vatri uzemice pekli bi na masti
 u kakovoj »šerpinici« jaja. Pjevali su ovu
 popijevku:

Budila majka Jakova, Jakova;
 budila majka Jakova.

(ovako se i iz ostalih stihova sastavljala strofa

Ustaj mi, sinko Jakove!
 Ne mogu, majko, ustati,
 Vile su srce zvadile.
 Poznaš je, sinko, koje su?
 Poznam je, majko, sve u tri.
 Prva si bila, majko, ti.
 Druga je bila sestrice.
 Treća je bila ljubca ma.
 Ti si mi srce vadila,
 sestrica tanjur držala,
 ljubica svećom svetila.
 Što ćeš nam, sinko, činiti?

Tebi ću, majko, oprostiti,
sestricu oču prodati,
ljubicu pako sažgati.

Jurjevo. I jurjevskih običaja nestaje,
već se rijetko vrše. Negda — po tri večeri
pred Jurjevo — sastala se družina od deset
do dvanaest djevojaka (udavača), a uz njih
i nekoliko momaka. Momci su nosili lam-
paše, a djevojke kukuruzinja. Prolazili su
selom pjevajući. Na bregu (obali) složili su
kukuruzinje i upalili »kres«. Oko krijesa
sastavili su kolo držeći se za ruke, pa su
plesali pjevajući

Lepi Đuro kres nalaze,
Na Đurdevsko, na večerjoj,
na Đurdevsko na večerjoj.

(Tako se i iz ostalih stihova slaže strofa)

Z jednum rukum kres nalaze,
z drugum rukum šaltvu vija (igra)
Šaltvu vije (igra), svate zbija.

Ivanje. Dan prije Ivanja podu ukućani
na livadu i svaki za sebe ubere cvijet (žuti).
Kada se vrate kući utakne svaki svoj cvi-
jet u podstrešje. Narednog dana ujutro —
na Ivanje — polaze gledati to cvijeće. Za
onoga, čiji je cvijet preko noći uvenuo,
kažu, da će prije umrijeti.

I na Ivanje se palio krijes. Sada su sami
seljaci već 8 dana prije dovezli iz šume
drva i debelih klada. Nakupilo se toga po
deset do petnaest vozova. Sve se zgodno
složilo na hrpu. U ranu zoru na Ivanje
trubač je trubom pozivao seljake na sa-
stanak kod krijesa. Mladići i djevojke, mu-
ževi i žene, ali i starci i starice sabirali
su se oko upaljenog krijesa. Zabavljali su
se kako koji: pjesmom, plesom i svirkom.
Netko je ponesao rakije, drugi vina, posje-
dali su i zametnuli vesele razgovore, a za-
bava im je potrajala i do podne.

Nekada su selom obilazile djevojke i pje-
vale — sabirući darove — ivanjsku po-
pijevku

Dajte, dajte, stari mamek;
tijoj leto, dobre nam Bog daj,
Kaj nas ide ivanjskoğa;
tijoj leto, dobre nam Bog daj,
Sir, pogaču, baril vina;
tijoj leto, dobre nam Bog daj,
Baril vina, dva cekina;
tijoj leto, dobre nam Bog daj,

Ako su dobile dar, zahvalile su se:

Fala, fala, stara majka;
tijoj leto, dobre nam Bog daj,
Mi vam falim, bog vam plati;
tijoj leto, dobre nam Bog daj,

Ako u kojoj kući nijesu ništa dobile, za-
pjevale su:

Pred izu vam žuta ruška;
tijoj leto, dobre nam Bog daj,

ubila vam gazdu puška;
tijoj leto, dobre nam Bog daj,

ili

Fiži vam je kriva greda;
tijoj leto, dobre nam Bog daj,
Potrla vam ocu rebra;
tijoj leto, dobre nam Bog daj,

Petrovo. Na Petrovo se »lada«. Mla-
dež ide u crkvu pjevajući, a pjeva i pred
crkvom

Mi smo išle Petreku;
jutro rano na Petrovo;
oj Petrovo, lado moj.

Mi ga bumo prosile;
jutro rano na Petrovo;
oj Petrovo, lado moj.

s čim se bumo gostile;
jutro rano na Petrovo;
oj Petrovo, lado moj.

Peter nam je ključe dal;
jutro rano na Petrovo;
oj Petrovo, lado moj.

s čim otpremo nove dvore;
jutro rano na Petrovo;
oj Petrovo, lado moj.

Pjevanje. Narod voli mnogo pjesmu i
ples. Danas su muzikaši najvećma tambu-
raši. Znađu oni stare plesove, hrvatski
drmeš, ali i novije plesove.

Pjeva se vazda dvoglasno. I žene pjevaju
dvoglasno, a i muškarci, pa kada pjevaju
zajedno, izlazi paralelno dvoglasje, ali zvuči
dobro i zvuk je toga pjevanja osobito pun.

Dvoglasni se pjev odvija u usporednim
tercama s vrlo rijetkim iznimkama. U no-
vije vrijeme ulazi mnogo novih napjeva
među mladež. Osjeća se i utjecaj blize Sla-
vonije ne samo u deseteračkoj metarskoj
shemi, nego i u harmonskom osjećanju, pa
se crkveni dorski tonus već pretvorio u
dur-donalitet u dominantu s kadencom, to-
liko značajnom za novije dvoglasje u Sla-
voniji. Ipak se među starijim popijevkama,
a tako i u pjevanju starijih žena osjeća još
starije poimanje tonusa. Završetak pjeva-
nja biva u tom slučaju u jednoglasju, (a ne
u kvintnom sazvuku kao u prije spomenutoj
dominantnoj kadenci); a završni ton u
otegnutom jednoglasju dobiva značaj final-
ne note s funkcijom tonike. Najvećma se u
tim starijim popijevkama nalazi dorski za-
vršetak. Upravo se u ovim obrednim popi-
jevama sačuvalo najviše starinskih na-
pjeva, pa mnoge od njih mladež danas više
i ne zna. Već se iz čišćeg kajkavskog
teksta ovih pjesama razabira časna njihova
starina, koju očituje još i značajna kratka
metarska shema (osmeračka), a i drugačija
melodijska linija i spomenuti dorski za-
vršetak.

Dr. Božidar Širola.